

# Kansallinen elektroninen kirjasto, FinELib

## Katsaus vuoden 2003 toimintaan

Vuonna 2003 on valmistauduttu monella tavoin kauteen 2004-2006. Kansalliskirjastostrategiaa täydentävä FinELibin strategia laadittiin vuoden 2003 aikana yhteistyössä asiakkaiden kanssa. FinELib-konsortion toimintaperiaatteita tarkistettiin ja palvelusopimusneuvottelut käytiin loppuvuodesta 2003.

FinELibin toimintaa ohjaavien ryhmien säännöt on myös laadittu ja kansalliskirjaston johtokunta on vahvistanut ne kokouksessaan tammikuussa 2004. FinELibin ohjausryhmän asemaa suhteessa kansalliskirjastoon on samalla selkeytetty.

Verkkoaineiston hankinta on ollut vilkasta ja 11 uutta eri tieteenalojen aineistoja on saatu asiakaskunnan käyttöön. Kokotekstiaineistojen käyttö on kasvanut viime vuoteen verrattuna 75%.

Kansallisen tiedonhakuportaalien käyttöönotto on edennyt aikataulun mukaisesti ja ohjelmisto vastaa sille asetettuja vaatimuksia hyvin.

Taulukko 1. FinELibin keskeisiä tuloksia vuonna 2003

<b>TOIMINNAN ARVIOINTI , KEHITTÄMINEN JA OHJAUS</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Toiminnan arviointi</li><li>• Toiminnan suunnittelu</li><li>• Toiminnan ohjaus</li></ul>	<b>TULOKSIA</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Kansainvälinen arviointi valmistui</li><li>• Strategia 2004-2006 valmistui</li><li>• FinELib-konsortion toimintaperiaatteet ja palvelusopimus päivitettiin</li><li>• Toimintaa ohjaavien ryhmien säännöt laadittiin</li></ul>
<b>MITTARIT</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Liikevaihto</li><li>• Lisensioitujen aineistojen määrä</li><li>• Aineistojen käyttö</li><li>• Käytön trendi</li><li>• www-sivujen käyttö</li><li>• Konsortion koko</li><li>• Artikkeleita</li><li>• Esitelmiä</li><li>• Järjestetyt koulutustilaisuudet ja osallistujat</li><li>• Valmistuneiden tutkimushankkeiden lukumäärä</li></ul>	<b>TUNNUSLUKUJA</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• 10 milj. euroa</li><li>• 175 tietokantaa, 14 500 e-lehteä</li><li>• 3,5 milj. artikkelilatausta, 13,5 milj. tiedonhakua</li><li>• Kokotekstiaineiston käyttö kasvoi 75%</li><li>• 1,7 miljoonaa käyntiä</li><li>• 107 organisaatiota</li><li>• 18 kpl</li><li>• 40 kpl</li><li>• 36 tilaisuutta, 1159 osallistujaa</li><li>• 4 kpl ( 2 pro-gradutyötä, 2 tutkimusta)</li></ul>

## 1. Kansallisen elektronisen kirjaston kehittäminen kaudella 2004-2006

Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib arvioitiin vuoden 2002 aikana ja kansainvälisen arviointiryhmän raportti "Knowledge Society in Progress. Evaluation of The Finnish Electronic Library – FinELib" julkistettiin keväällä 2003. Arviointi osoitti, että FinELib on saavuttanut sille asetetut tavoitteet hyvin ja sen maine asiakkaiden keskuudessa on hyvä. Arviointiryhmä kohdensi toimenpidesuosituksia opetusministeriölle, FinELibille, kirjastoille ja kirjastojen kehysorganisaatioille. Arviointiryhmän suositukset FinELibille voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Tärkeimpänä suosituksena oli keskipitkän aikajänteen strategian laadinta, siten että sillä on yhtymäkohtia kansallisiin tietoyhteiskuntalinjauksiin. Palvelujen räätälöintiin ja yhteistyömuotojen sekä tiedotuksen kehittämiseen kiinnitettiin myös huomiota. Kaikkien suositusten osalta on ryhdytty toimenpiteisiin vuoden 2003 aikana. Arviointiraporttia ja sen tuloksia on esitelty kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla ja siitä on kirjoitettu useita artikkeleita.

Kansallisen elektronisen kirjaston, FinELibin strategia kaudelle 2004-2006 on laadittu toimintavuoden aikana. FinELibin ohjausryhmä on ohjannut strategiatyötä ja sitä on valmistellut työryhmä, johon on kuulunut FinELib-konsortion kirjastojen edustajia neljältä jäsensektorilta sekä käyttäjän edustaja. Tämän lisäksi strategiaa on käsitelty aivoriihiyöskentelyssä, johon osallistui ohjausryhmän ja strategiaryhmän lisäksi päättäjien ja käyttäjien edustajia. Strategia valmistui vuonna 2003, se käännetään ruotsiksi ja englanniksi ja sen jakelu organisoidaan alkuvuodesta 2004. FinELibin strategia täydentää ja syventää kansalliskirjastostrategiaa FinELibin erikoisalueella.

FinELibin strategiset päämäärät kaudella 2004-2005 ovat:

- Asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen
- Rahoitusjärjestelmän kehittäminen
- Hyvän imagon vaaliminen ja kehittäminen
- Johtamisen kehittäminen
- Huippuosaaminen kehittäminen

Strategiatyöskentelyn ohella seuraavaan tulossopimuskauteen on valmistauduttu tarkistamalla FinELib-konsortion toimintaperiaatteet sekä verkkoaineiston hankinnan palvelusopimus yhteistyössä asiakkaiden edustajien kanssa. Molemmat asiakirjat ovat voimassa kauden 2004-2006. FinELibin verkkoaineiston hankinnan osalta on päästy kansalliskirjaston tavoitteeseen kolmi-vuotisista palvelusopimuksista. Palvelusopimusmaksuja on myös tarkistettu seuraavaa kautta varten siten, että kullekin kirjastosektoreille voidaan palkata oma yhteyshenkilönsä.

FinELibin toimintaa ohjaavien ryhmien säännöt on myös laadittu ja kansalliskirjaston johtokunta on vahvistanut ne kokouksessaan tammikuussa 2004. FinELibin ohjausryhmän asemaa suhteessa kansalliskirjastoon on samalla selkeytetty.

Tieteen tietotekniikan keskuksen, CSC:n ja kansalliskirjaston välisiä sopimuksia on tarkistettu ja yhdenmukaistettu toimintavuoden aikana. CSC tarkisti palvelusopimustensa rakennetta, jonka ansiosta yksittäisiä palveluja koskevia lisäyksiä ja muutoksia voidaan tehdä aiempaa joustavammin. Sopimusrakenteen uudistus liittyy laajempaan CSC:n ja kansalliskirjaston väliseen strategisen yhteistyön kehittämiseen.

Digitaalisen kirjaston palvelujen ohjausjärjestelmän valmistelu käynnistyi alkuvuodesta 2003. Tarkastelunäkökulmana oli aluksi portaalin tarvitsema ohjausjärjestelmä, mutta työ laajeni käsittämään koko digitaalisen kirjaston palvelujen kirjon. Ohjausjärjestelmän kehittäminen on välttämätöntä, koska tarvitaan elin joka voi edistää koko digitaalisen palvelukokonaisuuden kehittämistä kaikkien käyttäjäryhmien tarpeet huomioiden. Ohjausjärjestelmää on valmistelu yhdessä yliopistokirjastojen neuvoston kanssa ja jatkossa valmisteluun otetaan mukaan myös

muita sidosryhmiä, jotka edustavat tulevia käyttäjäryhmiä tai keskeisiä muita sidosryhmiä. Työ on edennyt hyvin ja esitys ohjausjärjestelmäksi valmistuu alkuvuodesta 2004.

## 2. Verkkoaineiston hankinta

Kustannustoimiala on voimakkaassa muutoksessa. Kaupallinen kustannustoiminta monopolisoituu ja toisaalta tiedeyhteisöt ovat yhä kiinnostuneempia julkaisemaan itse omat tutkimustuloksensa. Open Access- julkaisutoiminnassa on kehitetty uusia hinnoittelumalleja julkaisutoiminnan rahoittamiseksi. Kaupalliset kustantajat kehittävät puolestaan kaupalliseen toimintaan myös tulevaisuudessa soveltuvia malleja. Molempien toimijatahojen malleja on tunnettava, jotta lisenssineuvotteluissa voi onnistua. Toimialan muutos heijastuu tällä tavalla verkkoaineiston hankintaan ja vaikuttaa sopimusehtoihin. Verkkoaineiston hankinta muuttuu yhä vaativammaksi tehtäväksi, jossa on tarkasti seurattava kustannustoimialan kansainvälisiä muutoksia.

Aineiston hankintaan liittyvä toiminta on ollut vilkasta toimintavuoden aikana. Uusia aineisto-sopimuksia solmittiin 11 kappaletta (Taulukko 2), 13 sopimusta uudistettiin ja 13 aineisto-sopimukseen liittyi uusia jäseniä. Yksittäisinä erittäin työläinä neuvotteluina voi mainita Academic Press-lehtien liittämisen osaksi Elsevierin palvelua sekä Science neuvottelut. Elsevierin osalta päästiin kompromissiratkaisuun pitkällisten ja vaikeiden neuvottelujen jälkeen. Science-neuvottelut sen sijaan kariutuivat keväällä, mutta jatkuivat jälleen loppusyksystä ja sopimus solmittiin vuodeksi 2004.

Aineistohankintoihin liittyy myös paljon työtä, joka ei näy tuloksissa. Neuvottelut käynnistetään moninkertaisesta määrätä uusia aineistoja. Hankintaprosessin eri vaiheissa useista eri syistä aineistoja jää neuvottelujen ulkopuolille.

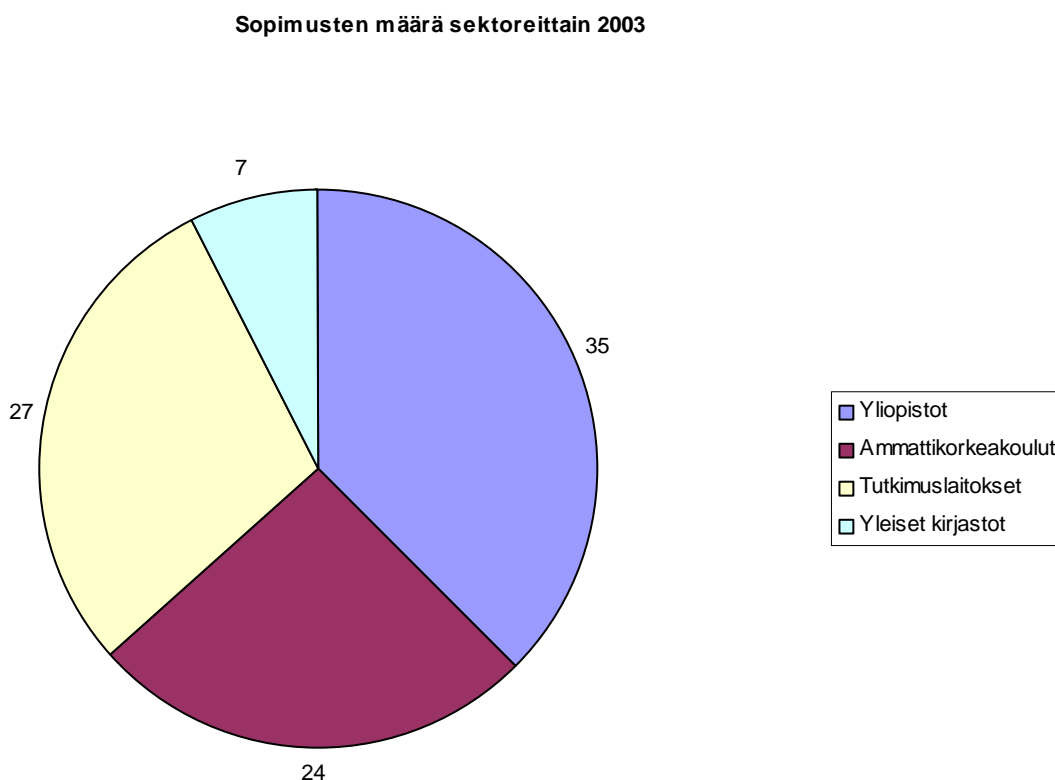
Taulukko 2. FinELibin lisensioimat uudet aineistot

Aineiston nimi	Tyyppi	Lehtien lukumäärä
HIGHWIRE • 3 uutta lehteä	Kokotekstitietokanta	3
JSTOR • Music Collection • Arts&Sciences Collection II • Arts&Sciences Collection II	Kokotekstitietokanta	32 122 72
KLUWER	Kokotekstitietokanta	670 (1. maksullinen vuosi)
CSA/SAGE • Communication studies • Criminology • Political Science • Sociology	Kokotekstitietokanta	17 15 20 30
SCIENCE	Kokotekstitietokanta	1
SPRINGER LECTURE NOTES	Kokotekstitietokanta	kirjasarja, 345 v. 2004
KANSALLISBIOGRAFIA	Hakuteos	
NETMot-erikoissanakirjat	Sanakirja	
TENTTU	Viitetietokanta	
CSA • Worldwide political science abstracts	Viitetietokanta	
REFWORKS	viitteidenhallintaohjelma	

FinELib on kaiken kaikkiaan lisensoinut 14 500 e-lehteä ja 175 tietokantaa sekä useita sanakirjoja, hakuteoksia ja e-kirjoja. Vuoden 2004 alussa FinELib-konsortiossa yliopistoilla on käytettävissään eniten verkkoaineistoja (35 aineistosopimusta, 12 334 e-lehteä) ja yleisillä kirjastoilla vähiten (seitsemän aineistosopimusta, 2225 e-lehteä) (Kuva 1). Sopimusten kokonaismäärä on 35. Yleisissä kirjastoissa käytettävissä olevien verkkoaineistojen määrän vähyys on selitettävissä yleisissä kirjastoissa käytössä olevalla hinnoittelumallilla, joka ei ole ollut riittävän joustava. Muita syitä ovat keskitetyn rahoituksen puute, kotimaisten tiedontuottajien palveluratkaisut, jotka eivät ole toistaiseksi tukeneet konsortioratkaisuja ja tarjolla olevien verkkoaineistojen sisällöt.

FinELib toimittaa tiedot lisensoitujen aineistojen määristä tieteellisten kirjastojen yhteistilastoon.

Kuva 1. FinELib-sopimusten määrä sektoreittain



Elektronisten kirjojen markkinat kehittyvät nopeasti ja uutta aineistoa tulee tarjolle yhä enemmän. E-kirjojen yleistymistä Suomessa on hidastanut eri toimijoiden väliseen työnjakoon liittyvä epäselvyys sekä lisensiointipolitiikan puute. FinELib on laatinut yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa esityksen työnjaosta sekä luonnostellut lisensiointipolitiikan linjauksia. E-kirjoihin liittyviin erityiskysymyksiin perehdyttiin e-kirjoja käsittelevässä seminaarissa, johon osallistui eri kirjastosektoreilta yhteensä 145 henkilöä.

FinELibin aineistohankinnan periaatteena on ollut mahdollisimman suuri vaikuttavuus. Tämä on tarkoittanut sellaisten aineistojen hankintaa, jotka hyödyttävät mahdollisimman laajasti FinELib-konsortion jäseniä. Aineistokonsortion minimikoko on ollut kuusi jäsenorganisaatiota. Viime aikoina ongelmalliseksi FinELibin aineistohankinnassa on muodostunut aineistohankinta ns. pienille tieteenoaloilla. Näitä aloja ovat mm. kulttuuriala, osa yhteiskuntatieteistä ja humanistiset alat. Yleisiä kirjastoja kiinnostavat aineistot edustavat myös aineistoja, joissa konsortion koko saattaa jäädä pieneksi. Toimintavuonna laadittiin toimintamalli, jolla aineistonhankintaa pienille tieteenoaloille edistetään.

### 3. Kansallisen tiedonhakuportaalin käyttöönotto

Kansalliskirjasto on koordinoanut portaaliohjelmiston käyttöönottoa yliopistokirjastoissa. Käyttöönottohankeen aikana on hahmoteltu työnjakoa kansalliskirjaston ja yliopistokirjastojen kesken. Tavoitteena on löytää malli, joka tukisi yliopistokirjastoja mahdollisimman hyvin. Portaali otetaan käyttöön yliopistokirjastoissa kevään 2004 aikana.

*Taulukko 3. Kansalliskirjaston ja yliopistokirjastojen välinen työnjako Nelli-portaalin ylläpidossa*

KANSALLISKIRJASTO	YLIOPISTOKIRJASTO
1. Koordinointi	1. Asiakkaiden autentikointi
2. Käyttöönottosuunnitelman laatiminen	2. Aineistojen kopioiminen omaan käyttöliittymään
3. palvelimen ylläpito <ul style="list-style-type: none"><li>• yhteistyössä CSC:n kanssa</li></ul>	3. Lehtien asentaminen käyttöön Kansalliskirjaston ohjeiden avulla
4. Sovellusohjelmistojen päivitys <ul style="list-style-type: none"><li>• yhteistyössä ExLibriksen kanssa</li></ul>	4. Paikallisten aineistojen käyttöönotto
5. Tietämyskantojen päivitys <ul style="list-style-type: none"><li>• SFX-päivitykset kerran kuussa</li><li>• Metalib-päivitykset</li><li>• ohjelmistoversioiden vaihdot</li></ul>	5. Käyttöliittymien räätälöinnit
6. SFX-lehtilistapalvelu <ul style="list-style-type: none"><li>• ohjeistus</li></ul>	6. Palvelujen räätälöinti: tarjottavien palvelujen valinta
7. Metalib-aineistojen asennus käyttöön <ul style="list-style-type: none"><li>• aineistojen konfigurointi</li><li>• sisällön kuvailu</li></ul>	7. Henkilökunnan ja asiakkaiden koulutus
8. Käyttöliittymät <ul style="list-style-type: none"><li>• suomi</li><li>• ruotsi</li><li>• englantia</li></ul>	
9. Palvelujen kehittäminen	

Kansallisen tiedonhakuportaalin, Nelliin käyttöönottohanke käynnistyi alkuvuodesta 2003. Vuoden 2003 alkupuolella hankittiin palvelin, jonka ylläpidosta on sovittu CSC:n kanssa. Yhteistyö yliopistokirjastojen ja kansalliskirjaston välillä on organisoitu siten, että yliopistokirjastot ovat nimenneet omat yhteyshenkilönsä hankkeelle. Yhteyshenkilöt koordinoivat paikallisia hankkeita omissa organisaatioissaan.

Järjestelmän käyttöönottokoulutus on järjestetty "train the trainer"-metodilla. Koulutuksesta vastaaville asiantuntijoille on järjestetty perusteellinen portaalin käyttöönottokoulutus alkusyksystä 2003. Kouluttajat vastaavat kirjastohenkilöstön ja asiakkaiden koulutuksesta omissa organisaatioissaan.

Portaali-ohjelmistot, SFX ja MetaLib, on asennettu keskitetyille palvelimelle ja ne on asetettu yliopistojen käyttöön yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti. FinELibin lisensioimien aineistojen, yhteisluetteloiden ja kirjastoluetteloiden kuvailut on tehty järjestelmään keskitetysti.

Portaaliin liittyvä tiedotustoiminta on ollut vilkasta. Portaalia on esitelty seminaareissa kansallisesti ja kansainvälisesti ja siitä on kirjoitettu useita artikkeleita.

Toimintavuoden aikana on neuvoteltu muiden FinELib-konsortioon kuuluvien kirjastosektoreiden kanssa niiden liittymisestä konsortioon. Neuvottelut ovat edenneet hyvin. Sekä ammattikorkeakoulut että yleiset kirjastot liittyvät todennäköisesti palvelun piiriin vuonna 2004 ja palvelut voidaan avata näiden sektoreiden asiakkaille vuoden 2005 alussa.

#### **4. Aineistojen käytön seuranta ja toiminnan vaikuttavuuden arviointi**

Toiminnan arviointi ja vaikuttavuuden mittaaminen on keskeistä FinELibin toiminnassa. Arviointimenetelmiä ovat FinELib-ohjelman arviointi 2002-2003, käyttäjäpalautteen ja käyttötilastojen säännöllinen keruu sekä asiakaspalautteen keruu konsortion jäseniltä. Tiedossa ei ole, että mikään vastaava ohjelma panostaisi näin paljon toiminnan arvioinnin kehittämiseen.

Toiminnan vaikuttavuuden arviointiin liittyviä tietoja voidaan kerätä osana ohjelman toimintaa. Kerättävien lukujen ja mittareiden kehittelyyn ja tulosten arviointiin tarvitaan kuitenkin tutkimuspanosta. Kansalliskirjasto on organisoinut tutkimustoiminnan kehittämisen vuoden 2003 aikana ja toiminnalle on nimetty koordinaattoriksi tutkimusasiainmies. Kansalliskirjaston toimintaan liittyviä tutkimusideoita markkinoidaan informaatiotutkimusten laitoksille. FinELibin aloitteet tutkimustoiminnan aktivoimiseksi on integroitu kansalliskirjaston kokonaisuuteen.

Osana tutkimustoiminnan kehittämistä kirjasto järjesti yhdessä Tampereen ja Oulun yliopistojen sekä Åbo Akademin informaatiotutkimuksen laitosten kanssa kansainvälisen konferenssin syksyllä 2003. Konferenssin aiheena oli digitaaliset kirjastot käyttäjien näkökulmasta tarkasteltuna. Konferenssi kokosi 203 osallistujaa 23 eri maasta. Konferenssi onnistui erittäin hyvin ja siitä onkin saatu myönteistä palautetta sekä kotimaasta että ulkomailta.

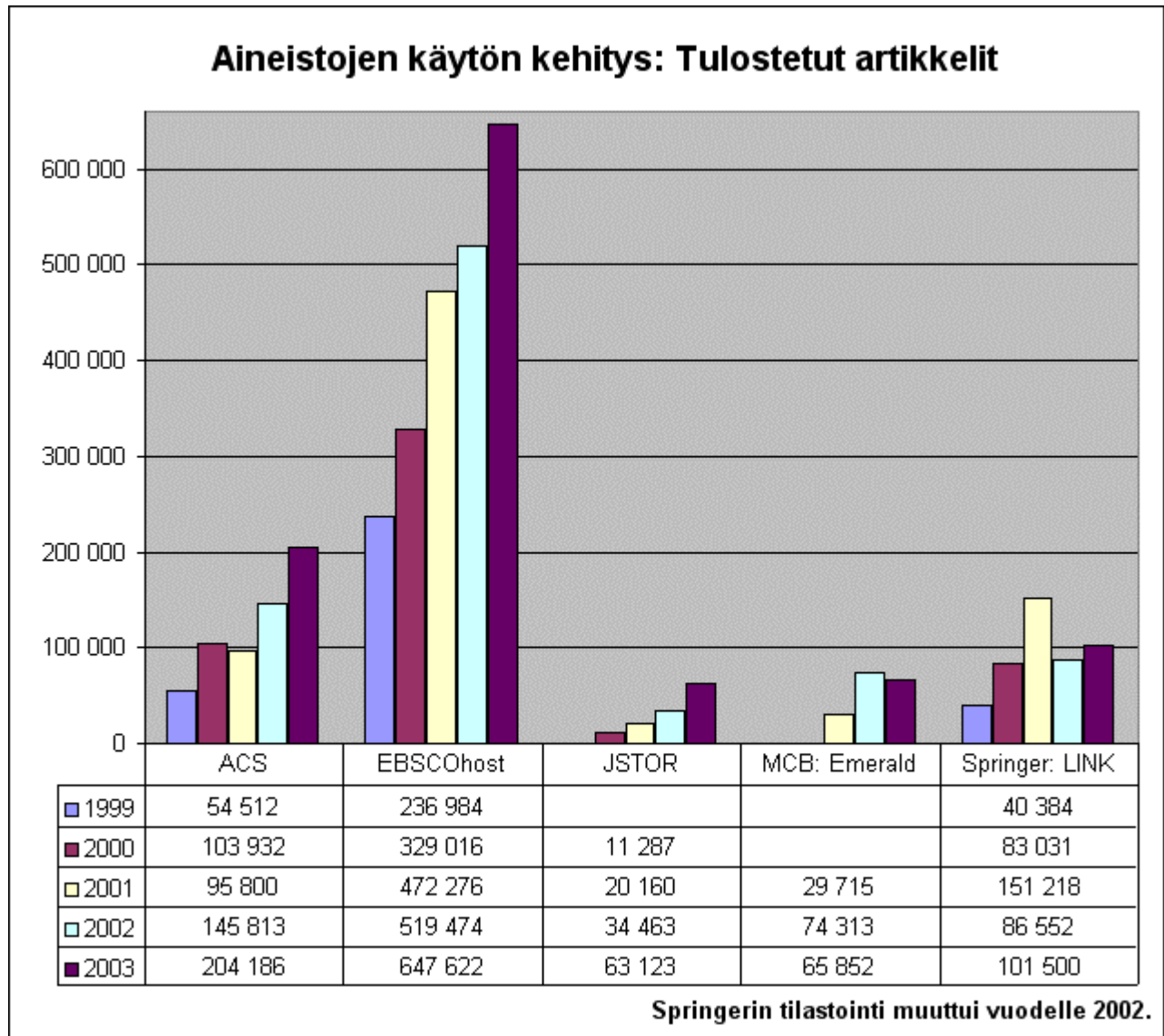
FinELibin käyttäjäpalautteen keruu aloitettiin vuonna 1998 ja sitä on koottu säännöllisesti siitä lähtien. Vuonna 2000 www-kyselyjen vastaukset yhdistettiin tilastointiohjelmaan, joka helpottaa tulosten tilastollista analyysiä. Käyttäjätutkimuksissa on koottu merkittävä tietovaranto, jonka FinELib mielellään tarjoaa tutkimuksen raaka-aineistoksi. Käyttäjätutkimuksissa selvitetään käyttäjien mielipiteitä aineistotarjonnasta, tietoja käyttötottumuksista ja kehittämisideoita. Käyttäjätutkimuksista on valmistunut yksi opinnäytetyö Tampereen yliopistossa ja kaksi opinnäytettä on työn alla.

FinELibin lisensioimien aineistojen käytöstä on koottu keskitetysti käyttötilastoja myös vuodesta 1999 alkaen. Myös tämä tietovaranto voidaan tarjota tutkijoiden käyttöön. Vuoden 2003 aikana on kehitetty tilastotietojen käyttöä ja sovittu tunnusluvuista, joita kootaan (Liite 1).

Vuonna 2003 haettiin ruudulle noin 3,5 miljoonaa kokotekstia-artikkelia ja tiedonhakuja tehtiin arviolta 13,5 miljoonaa. Kasvua edelliseen vuoteen on artikkelien käytössä 75 %. Sen sijaan tiedonhakujen määrä on pysynyt samana. Syy lienee siinä, että tilastotietoja on tuotettu eri vuosina eri periaatteilla.

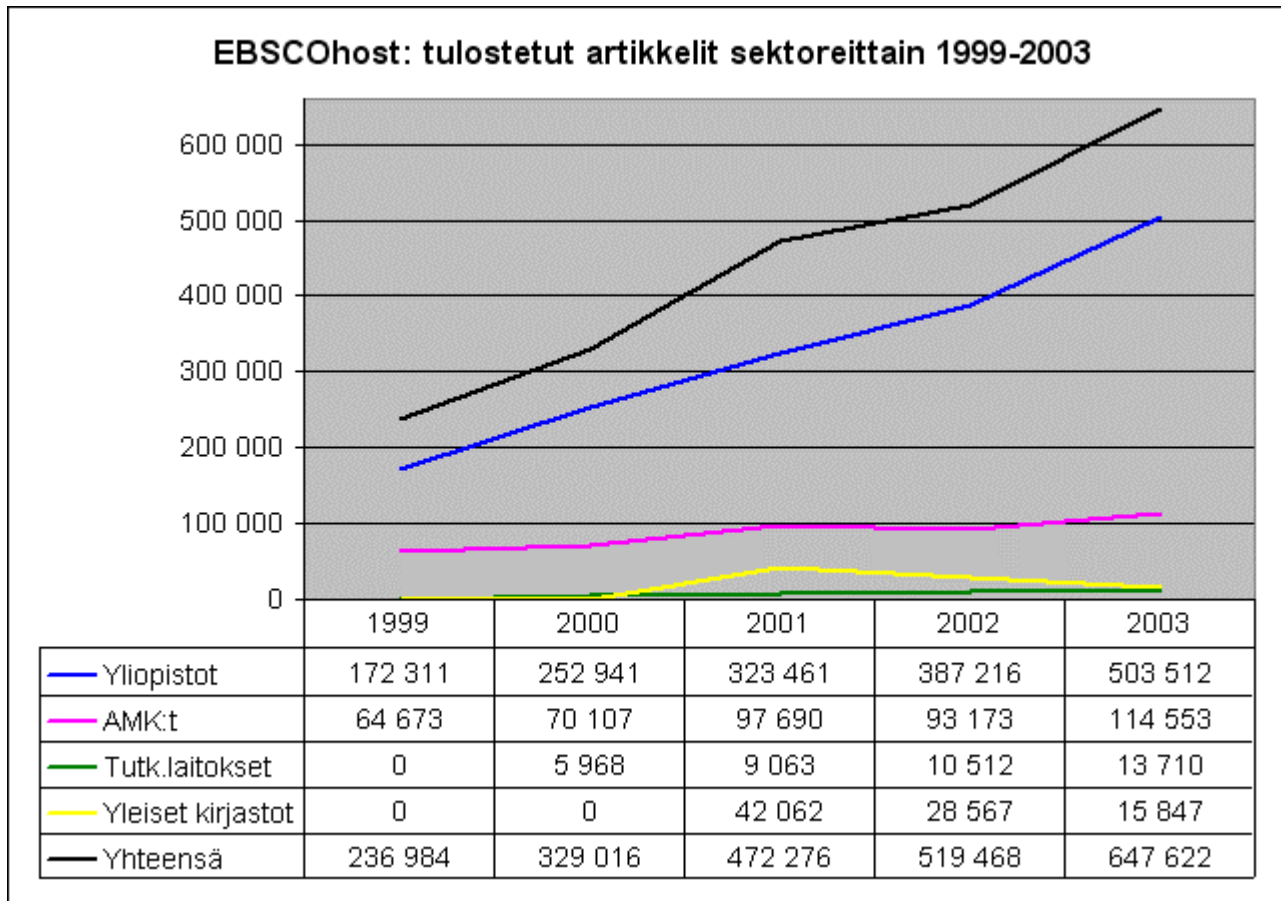
Oheisessa kuvassa (Kuva 2) on kuvattu käytön trendiä viiden vuoden aikana. Elektronisen aineiston käyttö kasvaa vuosittain tasaisesti. Vuoden 2003 aikana ainoastaan Emeraldin kokotekstiaineiston käytössä tapahtui jonkin verran laskua, mutta lasku on niin pientä ettei sen perusteella voi vielä päätellä trendin muuttuneen.

Kuva 2. Kokotekstiaineistojen käytön kehitys 1999-2003



Eri käyttäjäsektoreilla aineistojen käyttötasossa on suuria eroja. Yliopistojen käyttötaso on korkein ja käyttö yliopistoissa kehitty tasaisesti. Ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yleisten kirjastojen käyttötasot ovat verraten matalat ja käytön kasvu ei ole voimakas. Oheisessa kuvassa (Kuva 3) on kuvattu yhden aineiston käyttöä eri sektoreilla. Vastaavia kuvauksia on olemassa myös muista aineistoista.

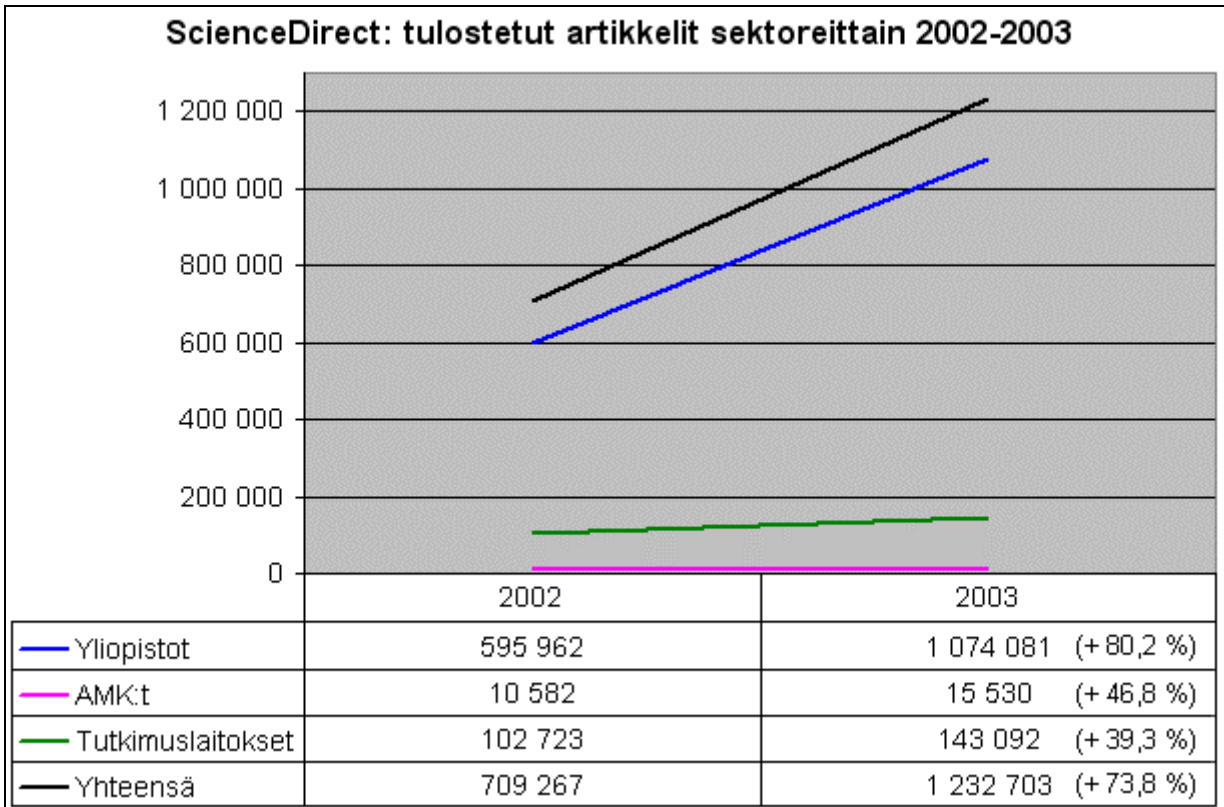
Kuva 3. Tulostetut artikkelit sektoreittain EBSCOHost tietokannasta kaudella 1999-2003



EBSCOHost on ollut käytetyin aineisto vuoteen 2002 saakka. Elsevierin kokotekstiaineiston lisensioinnin jälkeen Elsevier on noussut ylivoimaisesti käytetyimmäksi kokotekstiaineistoksi. Koko konsortio käytti kokotekstiartikkeleita vuonna 2003 1,2 miljoonaa kertaa. Kasvua edellisvuoteen oli 74% (Kuva 4).

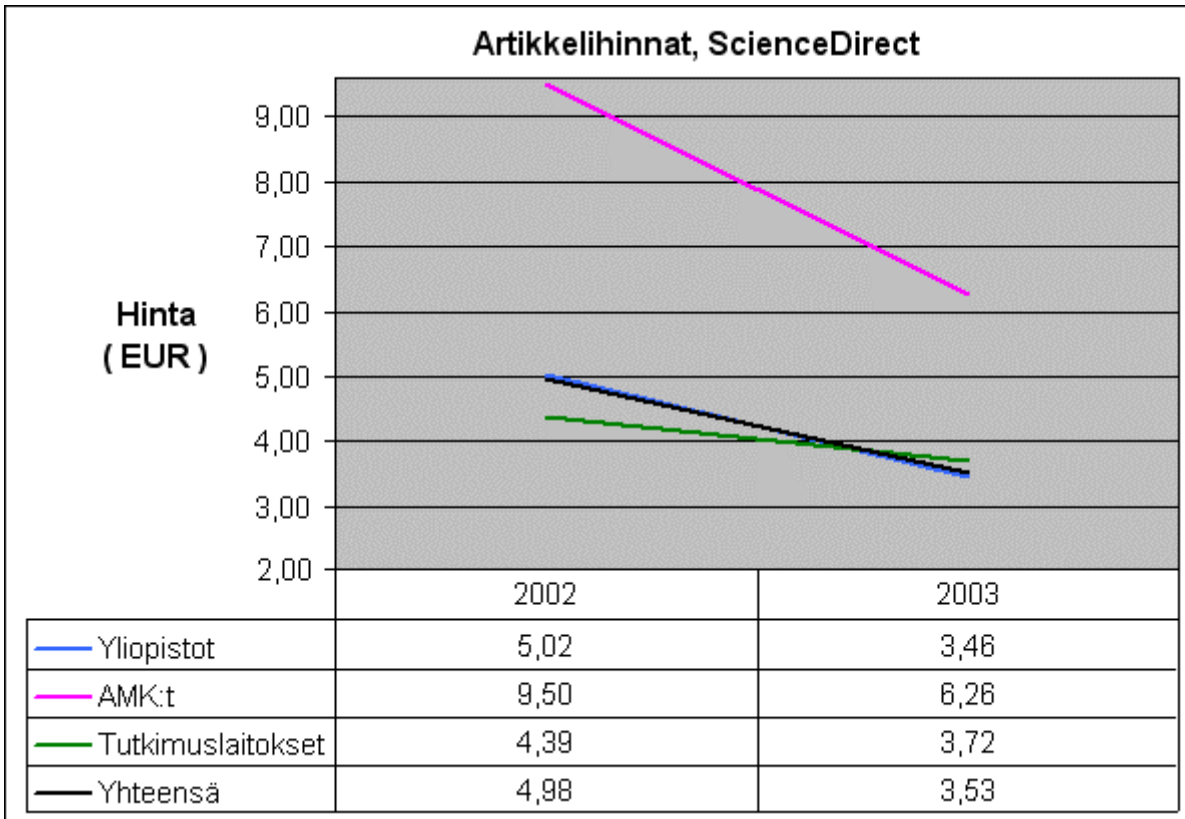
Kuten EBSCO:n esimerkissä myös Elsevierin kohdalla käytön kehitys eri sektoreilla on varsin erilaista. Yliopistoissa Elsevierin käyttö kasvaa voimakkaasti, mutta tutkimuslaitoksissa käytön kehitys on huomattavasti pienempää. Ammattikorkeakoulujen kohdalla aineiston käyttöaste on hyvin pieni.

Kuva 4. Elsevierin kokotekstiaineiston käytön kehitys vuosina 2002-2003



Kustannustehokkuuden yksi mittari on artikkelilatauksen hinta. Artikkelihinnan trendi on keskimäärin laskeva. Oheisessa kuvassa (Kuva 5) on esitetty artikkelihinnan kehitys Elsevier-aineistossa vuosina 2002-2003. Trendi on kaikkien sektorien kohdalla laskeva, mutta artikkelihinnassa on tuntuja eroja eri sektoreiden välillä. Artikkelihintaa voi verrata esimerkiksi kaukopalveluhintoihin. Artikkelikopion välitys kotimaassa maksaa keskimäärin 5 euroa ja ulkomailta 17 euroa.

Kuva 5. Artikkelilatauksen keskimääräinen hinta Elsevierin ScienceDirect-aineistossa sektoreittain



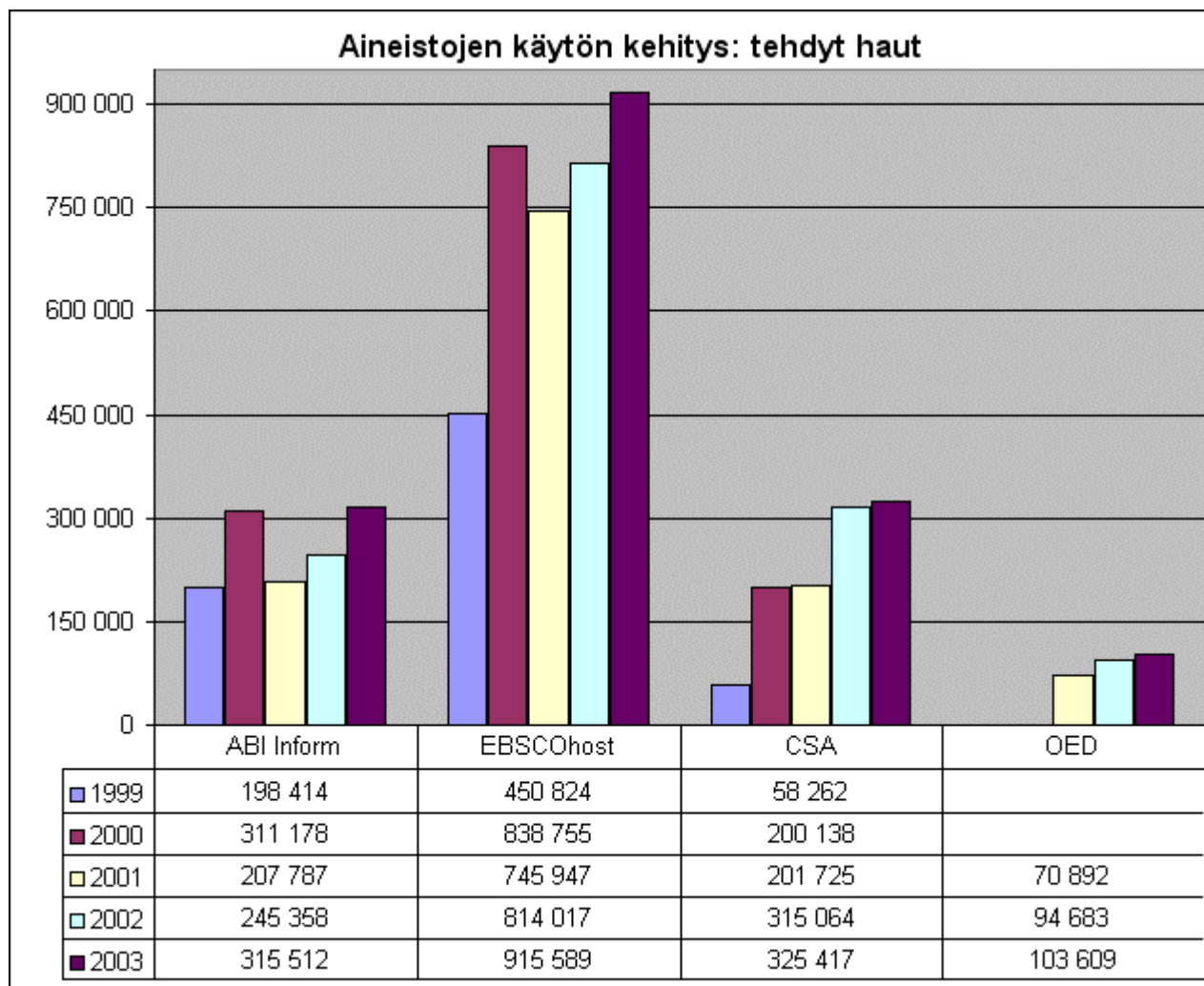
Artikkelilatausten hinnat eri aineistoissa ja eri sektoreilla vaihtelevat suuresti (Taulukko 4). Artikkelihintoja ja hinnan trendiä voidaan käyttää apuna, kun arvioidaan aineiston hyödyllisyyttä eri sektoreilla.

Taulukko 4: Artikkelilatauksien keskimääräisiä hintoja eri aineistoissa

Aineiston nimi	Sektori				Koko aineisto: artikkelin keskihinta
	Yliopistot	AMK:t	Tutk. laitokset	Yleiset kirjastot	
ACS	0,62	11,69	0,53	-	0,66
EBSCO	0,45	0,93	1,80	2,69	0,62
Elsevier: SD	3,46	6,26	3,72	-	3,53
Emerald	2,62	1,74	6,22	-	2,47
SpringerLink	5,82	27,53	7,48	-	6,15

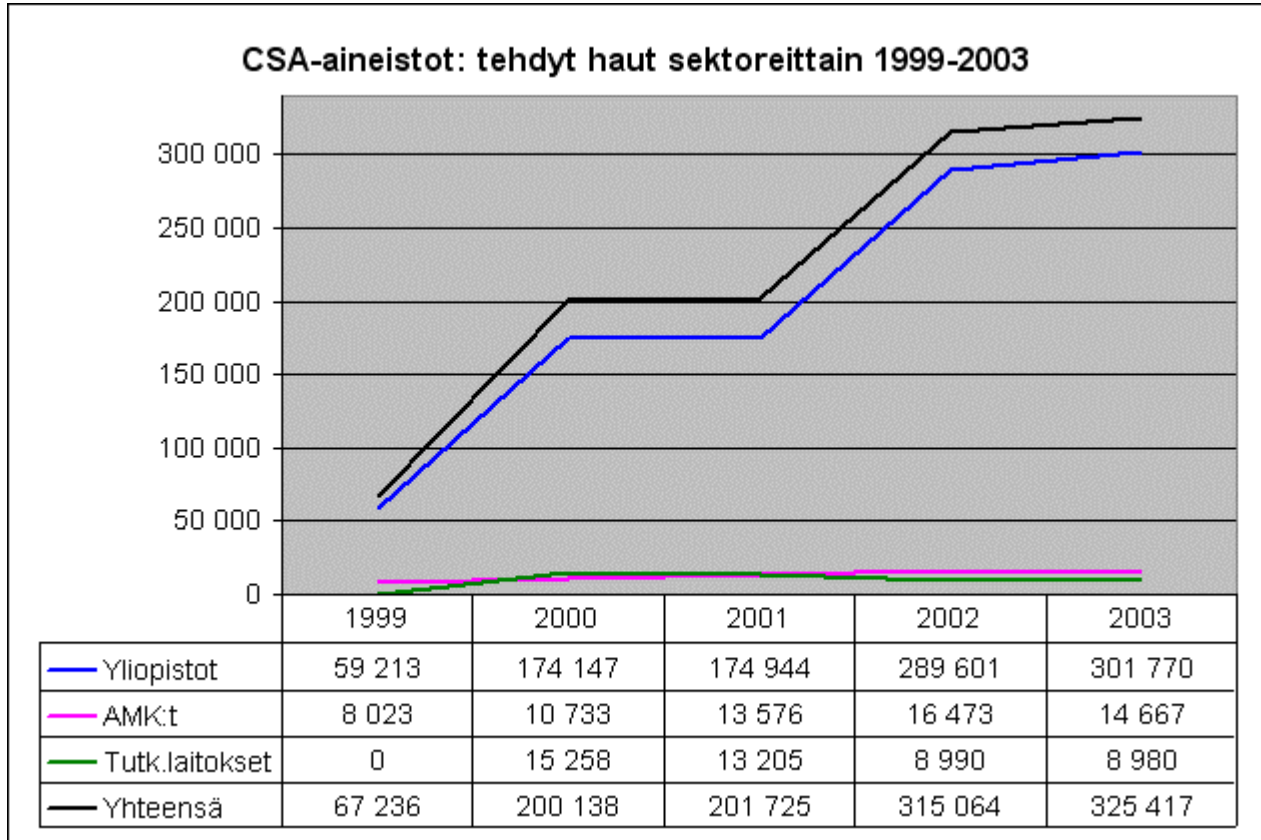
Tilastotiedot artikkelilatauksista ovat luotettavampia ja tiedot paremmin yhteismitallisia eri aineistojen välillä kuin tiedonhakuilastoissa. Tiedonhakuilastot antavat kuvan trendistä yhden aineiston osalta. Luvut sinänsä eivät välttämättä ole vertailukelpoisia. Ohessa (Kuva 6) on esitetty tiedonhakujen kehitys neljässä eri aineistossa. Trendi on kaikissa kasvava.

Kuva 6: Aineistoista tehtyjen hakujen kehitys



Samoin kuin kokotekstiaineistoissa myös viitetietokantojen käytössä on selkeät erot eri sektoreiden välillä (Kuva 7). Yliopistoissa käyttöluvut kasvavat voimakkaasti, sen sijaan ammattikorkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa käyttö on pysynyt jotakuinkin samalla tasolla parin viime vuoden ajan.

Kuva 7: Tehtyjen hakujen määrän kehitys CSA-aineistossa vuosina 1999-2003



## 5. Viestintä ja koulutus

Kansalliskirjaston viestintästrategiaa on valmisteltu vuoden 2003 aikana. Palvelukohtaiset viestintäsuunnitelmat voidaan laatia, kun kansalliskirjaston viestintää koskevista periaatteista on sovittu. FinELibillä tosin on ollut viestintäsuunnitelma vuodesta 2002 lähtien, mutta sitä on syytä tarkentaa. Viestintäsuunnitelman tarkennus on aloitettu linjaamalla FinELibin viestinnän tavoitteita ja tutustumalla eräiden kiinnostavien organisaatioiden viestintäsuunnitelmiin. Yksikkö vieraili CIMOssa, joka tiedottaa laajalle kansalliselle ja kansainväliselle verkostolle.

Tiedotukseen liittyvinä käytännön toimenpiteinä toteutettiin ajankohtaistiedotukseen soveltuva www-tiedote, joka ilmestyi vuoden aikana kolme kertaa. Myös sähköpostitiedotusta kehitettiin.

FinELib on aktiivinen kouluttaja. Aineistokoulutuksia järjestettiin yhteensä 27 kappaletta viidellä eri paikkakunnalla. Näihin koulutustilaisuuksiin osallistui yhteensä 356 henkilöä. Asiantuntijaseminaareja järjestettiin 9 kappaletta ja niihin osallistui 803 henkilöä (Liite).

FinELib-henkilöstön asiantuntemuksen kehittyminen ilmenee esimerkiksi sillä tavoin, että aiempaa useampi asiantuntija luennoi kansallisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja julkaisee artikkeleita omilta erityisalueiltaan. Yksikön asiantuntijat luennoivat 26 kansallisessa seminaarissa ja 7 kansainvälisessä konferenssissa, artikkeleita on ilmestynyt 18 (Liite).

## 6. Henkilöstön osaamisen ja työtapojen kehittäminen

Johtamisen kehittäminen kansalliskirjastossa alkoi vuonna 2002 tavoitteena sekä johtamistulosten parantaminen että kirjastoverkon palveluorganisaation toteuttaminen. Johtoryhmä käynnisti vuoden 2003 lopussa Hallinnon kehittämiskeskuksen kanssa jatkohankkeen, johon sisältyy yksilötason johtamistaitojen arviointi ja kehittäminen. FinELibin toiminnasta vastaava palvelupäällikkö on tämän lisäksi osallistunut Helsingin yliopiston järjestämään mentorointiohjelmaan henkilökohtaisena tavoitteena strategisen suunnittelun ja esimiestaitojen kehittäminen.

Kansallisen elektronisen kirjaston palvelut organisoitiin tiimipohjaiseksi vuoden 2003 alussa. Yksikön tiimit ovat lisensiointi-, tilastointi-, talous- ja portaalitiimi. Tiimien toiminnan keskeisistä periaatteista, vastuunjaosta, työnjaosta, tiedotuksesta ja seurannasta on sovittu ja niitä kehitetään jatkuvasti. Tiimityön kehittämiseen on myös organisoitu koulutusta koko henkilökunnalle. Järjestely on osoittautunut toimivaksi ja työntekijöitä kannustavaksi työskentelytavaksi. Tiimityö luo edellytyksiä myös asiantuntijoiden erikoistumiselle ja erikoisosaamisen kehittämiseksi.

Osana tiimien kehittämistä tiimit ovat laatineet prosessikuvaukset omilta alueiltaan. Prosessikuvauksia on täydennetty siten, että on myös listattu prosessien toteutuksessa tarvittavat välineet. Osa välineistä on jo käytössä ja osa kehitteillä. Prosessikuvauksiin on myös liitetty tarvittavan osaamisen kartoitus. Osaamiskartoitusta käytetään apuna tiimien koulutussuunnitelmien laadinnassa. Tiimityön kehittäminen jatkuu siten että eri tiimien yhteistyötä yksikön sisällä ja kansalliskirjastossa kehitetään edelleen.

Työtapoja on kehitetty myös tarkistamalla yksikön kokouskäytäntöjä. Kokousmuodot ovat tiedottavat viikkopalaverit, tiimipalaverit, tiettyyn teemaan keskittyvät seminaarit ja kehittämisspäivät. Kehityskeskustelut kuuluvat normaaliin vuosiryhtiin. Tavoitteena on keskusteleva, innostava ja innovatiivinen mutta myös kriittinen ja kyseenalaistava toimintakulttuuri.

Henkilöstön kehittämisen on kiinnitetty paljon huomiota. Henkilökunta on osallistunut kansallisiin ja kansainvälisiin koulutusohjelmiin ja koulutustilaisuuksiin 13,7 päivää/henkilö.

Henkilöstö osallistui asiantuntijakoulutukseen yhteensä 38 päivää ja muuhun henkilöstökoulutukseen kuten kieli-, verkko-, ja talouskoulutukseen yhteensä 73 päivää. Koulutuspäiviä oli kaikkiaan 107 päivää.

## 7. Resursointi ja talous

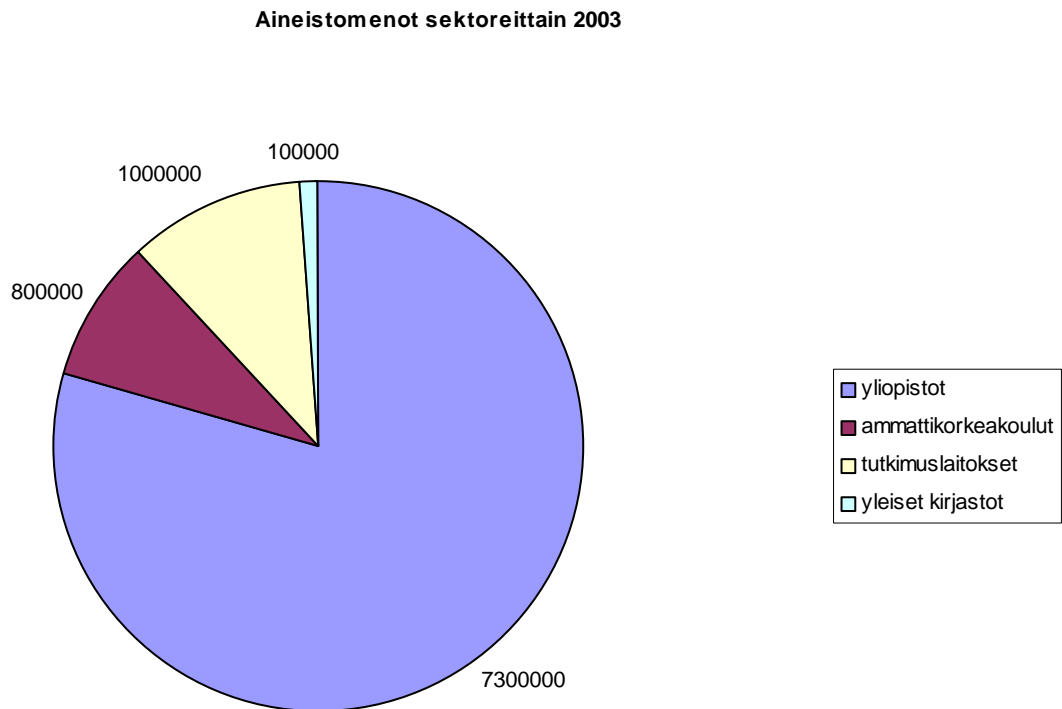
FinELibin liikevaihto, joka sisältää kaikki toimintamenot oli vuonna 2003 noin 10 miljoonaa euroa (Taulukko 5). Summassa on mukana sekä keskitetty rahoitus että organisaatioiden omarahoitusosuus. Kasvua edellisvuoteen on 0,7 miljoonaa euroa.

Taulukko 5. FinELibin toteutunut liikevaihto 2003

<b>FinELibin liikevaihto 2003</b>						
	<b>yhteensä</b>	yliopistot	AMK:t	tutkimuslaitokset	yleiset kirjastot	mp
Aineistomenot	9 200 000	7 300 000	800 000	1 000 000	100 000	
portaali	472 258					
henkilöstö	247 881	162 000	46 000			39 881
muut	44 500					
	<b>9 964 639</b>					

Aineistomenot jakautuvat eri sektoreille siten, että yliopistojen osuus aineistomenoista on suurin, 7,3 miljoonaa euroa. Tutkimuslaitosten FinELib-aineistomenot olivat 1 miljoona, ammattikorkeakoulujen 0,8 miljoonaa ja yleisten kirjastojen 0,1 miljoonaa euroa (Kuva 8). Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on opetusministeriön keskitettyä tukea aineistohankintoihin.

Kuva 8 . Aineistomenot sektoreittain



Verkkoaineiston hankinnan henkilötyöpanos vuonna 2003 oli 5,1 htv ja portaalin 1,8 htv. Portaalin vaatimasta työpanoksesta puolet maksettiin FinELibin budjetista ja toinen puoli kansalliskirjaston muilla varoilla.